

et menscheijk
bij het wijk
rede zelve het
tot kennis
eigenschappen.
Minstens even
erkelijkheid is
rokosmos (klei-
geest is even
idachtwaardig,
1), waarin wij

t, dat het sub-
ten, denkmate-
Kant de onge-
van het sen-
aan het licht
disten gronden
rvaring be-
dat de men-
wat de mate-
de zintuigen

is waarheid tot
rie, is Kant's
eldert en ver-
let de mensch
elpunt, de sa-
zijn schepping
urwetenschap,
a product der
e natuur zich-
t, heeft Kant's
endentiaal ana-
afstandig) zijn
e natuur stelt,
zijn in deze
en mensche-
s den profet-
dingen geleid
ensch, zijnde
in vil (Hand.

klaarder nit-
en, zoekt Kant
h niet in het
umantici zoekt
In den wil,
ktische rede,
eologisch-psyt-
le van verstand
le filosofie er
zedeleer niet
uit de inner-

iversiteit
e Tijdsple-
rempel der
Beelaerts van
blz. 1-22 Bij
uyper en zijn
algemeen van
Vrije Univer-
digheid sprak
de wilskracht

sveld was ge-
igde zijn diepe
geschool. Zie
Vrede 1880,
et Ingezonden
s in De He-

e opening der
ich meest tot
de toga's, op
taf en op het
en feestdich-
eraut toege-
in Dr Kuiper's
le-ketel en de
geslacht van
togen van de
stet inkwam.

andelshlad
in, dat hij zijn
tutie had be-
ist alleen door
Kuiper nitroe-
66, 157 en 158.
Debatting-
op Woensdag
A. Vailant
orden:

Kuiper het
iteit in eigen

i.e. vrijheid
ied der groote
echter geens-
heid.
sterdam ver-
ofest
ied.
isme in den

ijke gesteldheid van den moreelen wil opbouwt.
Vooral wanneer dit geschiedt naar Kant's be-
ginsel en methode.

In de Engelsche wijsbegeerte treffen wij gedurig
aan een ethiek, die gebaseerd is op het nuttig-
heidsbeginsel. Daar is het uitgangspunt van de
moraal de vraag: Wat bereik ik met mijn be-
handeling, wat is haar effect aan nuttigheid
voor mijzelf en voor anderen?

Kant schakeit deze vraag uit, en zegt: Het gaat
in de moraal niet om de vraag, of ik zelf door
mijn daad zalig word! De moraal heeft haar eigen
wet. De hoogste zedelijkheid is het goede te
doen omdat het goed is.

De ware moraal is gehoorzaamheid aan de auto-
riteit van het geweten. Bij deze gehoorzaamheid
vervallen alle drijfveeren van zelfzucht.

Dit beginsel is zuiver christelijk. Kant's (niet
gering!) fout is, dat hij de stem van het ge-
weten losmaakt van de openbaring, maar hij treft
precies het kernpunt van de bijbelsche moraal,
wanneer hij niet de uitkomst van de daad doch
de gezindheid, die er achter schuilt, het ken-
merk van het waarachtig goede acht.

Jezus zegt: Zoo iemand wil deszelfs wil doen,
die zal van deze leer bekennen of zij uit God is
(Joh. 7:17).

Weliswaar verbindt de Schrift aan de daad der
gehoorzaamheid het loon, maar niet als motief
van de handeling. Indien de christen doet al wat
hij schuldig is te doen, blijft hij, tegenover het loon,
nog een onnutte dienstknecht. Het allesbeheer-
schende principie van de christelijke moraal is de
gehoorzaamheid.

Welke beteekenis de edele motiveering van Kant's
moraal heeft voor de samenleving, wezen wij reeds
met een enkel woord aan. Hetgeen in den men-
schelijken wil zich openbaart als wet, geldt voor
alle menschen. Het persoonlijke is het alge-
meene. Indien er eenige aarzeling mocht opkomen,
of de stem van ons geweten zuiver is, moet de
vraag gesteld: Hoe zou de samenleving zijn, wan-
neer alle menschen deden als ik?

Indedaad, met zulk een beginsel kan de socio-
logie haar winst doen!

En ook voor den opvoeder heeft Kant's zede-
leer beteekenis. Een bepaald systeem van opvoe-
ding gaf Kant niet. Maar wel kiest hij, krachtens
zijn moraalfilosofie, vierkant positie tegen de op-
voedingsleer van Rousseau, die gegrond is op het
lust- en onlustgevoel van het kind. Hij wil niet,
dat de opvoeder het kind tot het goede drijft door
het opwekken van het eergevoel, van den naijver,
van de begeerte naar geluk, noch ook het kind
afschrikt van het kwade door het wekken van
het angstgevoel voor de booze gevolgen. De op-
voeding moet een zedelijke opvoeding zijn, d.i.
het kind moet leeren het goede te doen uit ge-
hoorzaamheid, — niet de gehoorzaamheid aan
den wil van een ander, van den opvoeder, maar
aan den plicht, dien de gewetenswil voorschrijft.
Men moge deze paedagogiek eenzijdig of onvolledig
noemen, niemand zal haar opvoedkundige bete-
kenis voor den opvoeder durven ontzeggen.

(Wordt vervolgd.)

B. W.

LITERATUUR EN KUNST.

Als van oude prenten . . .

(De geschriften van L. E. en Ignatia Lubeley).

IV (Slot).

„Schaduw“ van Ignatia Lubeley.

Na tie verschillende artikelen, waarin ik han-
delde over de geschriften van L. E., moet ik thans,
ten besluite van deze reeks, nog wijzen op het
gelijksortige werk van haar zuster, Ignatia Lube-
ley.

Gelijksortig is hier het juiste woord. Want wel
is er soms verschil in milieu, waar Ignatia Lubeley
schrijft over een anderen, lateren tijd. — in opvat-
ting en bewerking, ook in de keuze der stof is
haar werk aan dat van haar zuster precies gelijk.
Ook zij schrijft over het leven der gegoede fami-
liën van vroeger dagen, waarbij niet het gebeuren,
maar de zielkundige waarneming hoofdzak is;
ook zij lascht in haar werk in allerlei citaten
uit Fransche en Engelsche dichters, wat iets fleu-
rigs er aan geeft en een zeker deftig cachet, dat
geheel past bij de personen, waarover ze handelt.
Naast piano- en clavecimbelspel, behoorden im-
mers tapisserie-werk en lectuur van uitheemschen
oorsprong tot de dagelijksche bezigheden in de
woningen der élite en dus brengt de verwijzing
naar dat alles het onmisbare décor aan, dat het
geheel levend maakt en echt.

Reeds eerder zei ik, dat de productie van Igna-
tia Lubeley veel minder omvangrijk is dan die
van L. E. Behalve verschillende schetsen in tijds-
schriften („Onze Eeuw“, „Stemmen des Tijds“,
„Christelijk Vrouwenleven“) godeltelijk verzameld
in den bundel „Novellen“, ken ik maar één roman
van haar hand „De Schaduw“, die in 1921 ver-
scheen. Maar die roman is een treffelijke proeve
van het genre, en als zoodanig dus onze belang-
stelling waard.

„De Schaduw“ vertelt van het leven van den
heer René de Mons, den erfgenaam van een oud-
Brabantisch goed in het Ravesteinsche, „de Laar“. René
is de jongste zoon van een officiers-weduwe,
die onbemiddeld is achtergebleven na den dood
van haar man en niet in staat haar drie zoons
een studieopvoeding te geven. De tweede zoon ech-
ter, Emile, is een jongen van buitengewone be-
gaaftheid en daarom wordt alle financiële kracht
op hem samengetrokken, ten koste, maar met vol-
komen bewilliging van René, den jongste. Emile
mist evenwel de noodige concentratie en een on-
gelukkige liefdeshistorie brengt hem geheel van
de wijs. Hij verdoet een aantal jaren en het aan-
wezige geld zonder eenig resultaat en belandt ten
slotte op een kantoor in zeer ondergeschikte functie.
De moeder, geheel gedesillusioneerd, ook door het
gedrag van den oudsten zoon, leeft in teruggetrok-
kenheid met den braven René, die zich voor de
beide anderen heeft opgeofferd en zich martelaar
voelt. Als zij gestorven is betreft hij kamers, leeft
van z'n inkomen als belastingambtenaar en heeft
alleen oog voor zichzelf en zijn eenzaamheid, die
hij met een in eigen oogen groot heroïsme draagt.

In die omstandigheden wordt hij, als de eenig
respectabele, de erfgenaam van het groote, maar
vervallen goed van een ouden oom de Mons. Veel
liever was hij in zijn gewone doen gebleven, maar
aan de erflating is de verplichting verbonden, dat
hij zelf de bezitting moet beheeren en er wonen.
En dus neemt hij z'n intrek op het vervallen slot.

In Ravestein woont de vroegere zaakwaarnemer
van „de Laar“, zijn oom Jennings, een vroolijke,
tevreden man, de volkomen tegenstelling van den
zelfingenomen René. Het is Jennings dan ook maar
weinig naar den zin, dat z'n neef de hand vraagt
van een nichtje zijner vrouw, Ninette, maar deze,
een bijzonder zachte en lieve verschijning, vindt
zich geroepen de eenzaamheid te verlichten van
den man, wiens levenshistorie ze met naïeve be-
wondering voor zijn naastenliefde heeft leeren ken-
nen, en neemt het aanzoek aan.

Een zeldzaam fijne figuur, deze Ninette, wier
zielgesteldheid we telkens aflezen uit haar dag-
boek, die niets voor zichzelf vraagt, maar alleen
geven wij, die leeft in blijmoedig vertrouwen op
Gods goedheid en wijsheid en door dit alles voor
ons gevoel veel te goed is voor den zelfingenomen,
pedanten René, die haar behandelt als een kind
(ze is veel jonger) en haar liefdevolle toewijding ziet
als passende onderworpenheid.

Telkens probeert ze hem te wijzen op z'n ver-
keerde verhouding tot Emile, die naar de berichten
melden, zichzelf teruggevonden heeft, maar nu in
gebrekkige omstandigheden leeft. Ze heeft echter
evenmin succes als Jennings, en René neemt het
haar kwalijk, dat ze niet begrijpt, hoe hij van
zijn kant al zooveel gedaan heeft, dat nu niets
meer van hem te eischen valt. Hij ziet altijd maar
op z'n eigen braafheid en voortreffelijkheid, die
hem juist in ons oog tegenover de sympathieke Ni-
nette onuitstaanbaar maken; zij denkt (want spre-
ken durft ze niet) in de stilte van het eenzame
huis over den toestand steeds weer na, en
probeert in haar naïef en vroom gemoed de hou-
ding van haar man te rijmen met zijn plicht, wat
haar echter nooit gelukt.

Deze historie is de schaduw, waarvan de titel
sprekt. Als op „de Laar“ een zoon geboren wordt
en Ninette daarin aanleiding vindt om nog eens
te wijzen op den verloren zoon der familie, vindt
haar man de uitvlucht, dat hij diens lijdens-
geschiedenis niet brengen wil in het leven van
dit kind, en de verhouding blijft bij het oude.

Tot de tijdging komt, dat Emile ernstig ziek is.
Dan zet Ninette door, en noodzaakt René te gaan,
in de hoop, dat hij nog op tijd komen zal. On-
willig gaat deze en hij vindt Emile ook nog in
leven, zelfs nog even bij bewustzijn. En den laatsten
nacht van diens leven zit hij aan het bed van
den bewusteloze, met een vriend van z'n broer,
die met liefde den stervende overlaadt.

Beschaamd keert René naar huis terug en daar
is het Ninette, die hem zichzelf helpt overwinnen.

Zooals men ziet is de psychologische waar-
neming weer de hoofdzak van dit verhaal en de
analyse is alleszins verdienstelijk. Hier hebben we
een gegeven, dat zich voor een behandeling in
romanvorm leent, omdat er een regelmatig groei
is van wat ik in m'n vorig artikel omschreef als
een psychologisch conflict: en ook is er de nood-
wendige catastrofe, als consequentie van het
conflict, die het einde brengt van de historie, die
de schaduw doet wegvallen. Heel goed zijn volge-
houden de beide karakters, van Ninette in haar
grootte liefde, haar teerheid van gemoed, haar kin-
derlijk geloof, van René in zijn zelfgenoegzaam-
heid en besef van eigen waarde. Allerlei kleine
bijzonderheden spelen als zonnestralen door deze
karakterschetsen heen en belichten die buitenge-
woon illustratief; zoo de alleen-spraken van Ninette
met het portret van René's moeder, die immers
ook de moeder is van Emile, of de Nutslezingen
van René in Ravestein, waar hij zich bewust wordt
van een nieuwe gave van voortreffelijkheid, z'n
redenaarstalent. Zoo ook de citaten uit gedichten
of romans, die Ninette leest en op zichzelf van
toepassing maakt, of de wijze, waarop René zich

een enkele maal verwaardigt iets zakelijks met Ni-
nette te bespreken — altemaal trekken van een
beeld, dat daardoor steeds duidelijker wordt. En
de geheele omgeving, het oude, vervallen huis,
z'n eenzame ligging, het eentonige populierenlaan-
je er voor, de stille gracht er om heen, ze sty-
leeren de karakter-analyse, omdat ze alle aandacht
in één richting trekken: het conflict.

Ik geloof, dat een goed-geconcipeerd boek als
deze roman, ondanks de weinige actie en ondanks
het onderwetsche cachet, toch voor onzen tijd van
beteekenis is. Een liefdevolle, toegewijde, echte
vrouw als Ninette is in de moderne literatuur
een niet-veelvuldig-voorkomende verschijning en
juist daardoor contrasteert haar beeld sterk met
de egoïstische vrijheidsheldinnen der tegenwoor-
dige romantiek. Bij een andere geestesgesteldheid,
dan de hare, zou dit huwelijk tengevolge van niet
begrijpen en niet waardeeren een van die vele
ongelukkige huwelijken geworden zijn, waarvan de
moderne literatuur vol is. Thans, nu zij in de
zekerheid „dat zij dat vereenzaamde hart helpen
kon zijn moeilijk leven te doorworstelen en... in
haar liefde niets meer (vraagt) voor zichzelf“,
thans valt de schaduw, die het geluk verdonkerde,
weg door haar zelfverloochening en volhardende
toewijding. En dus is de historie op zichzelf in
een tijd als de onze en bij een constellatie der
literatuur als de moderne van veel beteekenis,
en in den vorm, waarin ze hier medegedeeld is,
de lezing ten zeerste waard.

De ruimte laat niet toe, ook de overige schetsen
van deze Schrijfster te bezien. Belangstellenden
kan ik aanraden den bundel „Novellen“, die voor
enkele jaren in een tweeden druk verscheen, en
de schetsen „De geschiedenis van Caroline van
Widel“ (in „Onze Eeuw“, jaarg. 1910) en „In
haar Eenzaamheid“ (in „Onze Eeuw“, jaarg. 1912).
„De Schaduw“ is uitgegeven bij Ruys in Utrecht.

Vatten we nu, aan het einde van deze artikelen-
reeks nog eens samen de elementen, die aan de
behandelde literatuur haar beteekenis geven.

Dan is dat ten eerste het feit, dat we hier heb-
ben historische lectuur, berustend op be-
trouwbare gegevens, die met groote zorg en kennis
van zaken zijn benut en gerangschikt. En wat
we uit de historie leeren moeten, wie en wat de
menschen geweest zijn achter de feiten, die ons
worden medegedeeld, wordt in deze literatuur in
lastbaren vorm ons gegeven; we behoeven niet
meer zelf de feiten te rangschikken en te over-
wegen om een gewenscht perspectief te krijgen;
dat alles is al op voortreffelijke wijze gedaan door
de Auteurs, veel beter dan wij zelf het zouden
kunnen, omdat zij geheel zijn ingelooft in hun stof.

't Is dus historische lectuur, die onmiddellijk
voert tot de essentie van historische studie.

Ten tweede is het de romanvorm, die hier
beteekenis heeft. Deze toch neemt door zijn eigen-
aardig, levendig karakter weg de bij historische
mededeeling onvermijdelijke plichtmatigheid en
gebondenheid. Reeds wees ik op het gevaar, dat
deze romanvorm meebrengt voor historische stof-
bewerking, maar de bijzondere eigenschappen van
deze literatuur, zooals ik die in de voorafgaande
artikelen aantoonde, nemen dit gevaar grotendeels
weg. En velen, die in zichzelf de rust niet vinden
voor zuiver historische lectuur, zullen haar langs
dezen weg leeren waardeeren.

In de derde plaats is de zuiverheid van
psychologische waarneming een factor
van waarde.

Telkens heb ik daarop gewezen, zoodat ik thans
deze uitspraak als een conclusie meen te mogen
aanmerken. Maar in dit verband dient opgemerkt
te worden, dat 't vooral die psychologische ana-
lyse is, die deze geschriften een plaats geeft in de
moderne literatuur. Zielkundige ontleding is immers
de voornaamste eigenschap der tegenwoordige let-
terkunde en 't is ook de hoofdzak van deze boeken.

Maar, en dat is in de vierde plaats een element
van beteekenis, de analyse, die deze lite-
ratuur geeft is die van echte, gezonde
menschelijkheid. Bij de schrikbarende veel-
vuldige gevallen van abnormaliteit, van zielsziekte,
morele afdaling, religieuze zonderlingheid, maats-
chappelijke verdwazing, die de moderne roman-
kunst tot in de kleinste bijzonderheden ontleedt,
hebben we hier de waarneming van den normalen
mensch, geslingerd door velerlei invloed ongetwij-
feld, maar toch nooit verliezend den norm van al-
gemeene menschelijkheid. En dus is de psycholo-
gische analyse van deze geschriften, die, welke
literaire waarde heeft en geeft.

Ten slotte is er nog een zeer belangrijke eigen-
schap, die in het voorafgaande ook reeds herhaal-
delijk ter sprake kwam, de christelijke geest,
die uit deze boeken spreekt. Zeker, dikwijls is het
't echt 18e-eeuwsche vorm christendom, dat we in
z'n formalistische practijk te zien krijgen, maar
herhaaldelijk ook ontmoeten we echte vromen, van
den ouden stempel soms, als joffer Maertje uit
„Silbonetten“, of joffer Caestecker uit „Levens-
beelden“, van meer piëtistische opvatting meestal,
maar echte vromen, wier woorden en daden ge-
tuigenissen zijn. En zij brengen in deze boeken
dien christelijken geest, dien wij er dankbaar in
waardeeren.